

Тема. Суб'єктивна надійність респондентів.

План.

1. Проблеми проведення соціологічних досліджень в Україні.
2. Інструменти конструювання та вимірювання суб'єктивної надійності.

1. Проблеми проведення соціологічних досліджень в Україні.

Загальні соціальні передумови:

- особливості масової свідомості населення України
- стереотипність та некомпетентність
- підозріле ставлення до опитувальника
- низький рівень довіри у порівнянні з психологією
- цікавість до соціології лише у періоди соціальних криз

Яке соціальне явище досліджують дані запитання:

- єдина політична воля забезпечує стабільність у суспільстві краще, ніж набір різних поглядів;
- для нормального розвитку країні потрібна «сильна рука», а не розмови про демократію;
- тільки політика «сильної руки» може зберегти порядок у суспільстві;
- сильна держава можлива лише тоді, коли на чолі країни стоїть одна партія, один лідер;
- наявність єдиної партії та сильного політичного лідера вселяє людям упевненість у завтрашньому дні.

2. Інструменти конструювання та вимірювання суб'єктивної надійності.

В тому разі, коли **суб'єктивні оцінки підтверджують об'єктивні показники** надійності, з'являються додаткові підстави говорити про те, що вимірювання здійснюється «надійним інструментарієм».

Такий підхід до розуміння й вимірювання надійності вимагає створення методичної процедури, яка би давала змогу респондентові **різнобічно** оцінювати свою надійність під час інтерв'ю.

Звісно, для соціолога, зорієнтованого насамперед на вибіркові дослідження, питання про надійність респондента може здатися «зайвою проблемою» – з огляду на те, що хоч яким «надійним» буде потенційний респондент, він повинен мати, за можливості, рівну ймовірність потрапляння до вибірки із «найненадійнішим». Однак необхідність вимірювання «суб'єктивної надійності» зумовлена, ясна річ, не перспективою добору «потрібних» респондентів, а можливістю створення й коригування запитань, шкал і тестів, що допомагають якомога більшій кількості людей відчуті (в ролі респондентів) власну надійність.

На якість соціологічної інформації, одержуваної опитувальними методами, істотно впливають чинники, що залежать від респондента: **його щирість, зацікавленість, знання, готовність до співпраці, правильність розуміння поставлених запитань, здатність зосередитися на виконанні завдання, абстрагуватися від перешкод і впливу людей довкола нього.**

Інструменти:

- використання запитань-фільтрів
- контрольні запитання
- аналіз відсутніх відповідей на запитання анкети
- оцінка інтерв'юером реакцій респондента
- наявність специфічних знань щодо певної тематики
- обчислення “opiniation index”: кореляція між відповідями та рівнем освіти
- повторні опитування
- «запитання про запитання» («для себе», «для інших»)
- додаткові питання після опитування щодо його цікавості, легкості та ін.
- проблема: екстраполяція індивідуального досвіду на проблеми групи (часто «випадає» з поля зору досвід тих маргіналізованих індивідів/груп, релігійних та етнічних спільнот
- проблеми, пов'язані з окремими групами: характеристики інтерв'юера, формулювання та переформулювання запитань, мова спілкування, знання обмежень групи)
- нездатність респондента зрозуміти питання (соціокультурна компетентність). Варіанти допомоги: роздуми вголос, додаткові запитання, переформулювання
- вплив соціальних стереотипів на дослідження
- мотивація респондента до участі у дослідженні
- відстежування питань, які були незрозумілими
- можливість висловлювання особистої позиції респондентом

Елементи суб'єктивної надійності:

- а) зрозумілість інструмента опитування або його частини;
- б) достатність знань для відповіді на поставлене запитання чи блок питань;
- в) інтерес до теми опитування;
- г) упевненість у виборі найліпшого варіанта відповіді на поставлені запитання;
- д) сталість власної думки;
- е) незалежність думки від впливу оточення;
- є) можливість щиро відповідати на поставлені запитання.
- ж) окремі аспекти ставлення до виконання того чи іншого завдання

Базове припущення: якщо людина виявляє, наприклад, щиро сумлінне ставлення до справи, то вона завжди знайде в ній певний інтерес, намагатиметься мобілізувати свої знання й навички, продемонструвати певну незалежність суджень, зосередитися на виконанні завдання в такий спосіб, щоби бути впевненою в своїх відповідях у конкретний момент і в разі можливого повторного тестування.

Характеристики суб'єктивної надійності на прикладі досліджень:

- не фіксувалося статистично значущого зв'язку між суб'єктивною надійністю респондента та його віком
- респонденти з вищим рівнем освіти мали тенденцію демонструвати вищий рівень суб'єктивної надійності

- респонденти з вищим рівнем доходів теж мали тенденцію демонструвати вищий рівень суб'єктивної надійності
- мешканці міст демонстрували вищий рівень суб'єктивної надійності, ніж сільські жителі
- респонденти, котрі мали роботу в момент опитування, демонстрували вищий рівень суб'єктивної надійності, ніж ті, хто не працював

Чим частіше респондент уникає конкретної відповіді або взагалі не відповідає, тим складнішою видається йому анкета. Ця складність може зумовлюватися проблематикою запитань, відсутністю в респондента певної думки, його непоінформованістю щодо розглядуваної в запитанні теми, невдалим (незрозумілим, не виправдано складним) формулюванням запитання та ін.

Якщо респондент адекватно оцінює складність анкети, то має простежуватися кореляція між його оцінкою власної надійності (здатності бути джерелом надійної інформації) та складністю запитання або анкети загалом.

Групи характеристик надійності:

- а) пов'язані з соціальними характеристиками респондентів;
- б) пов'язані з темою дослідження та особливостями інструмента опитування.

Запитання:

Чи підвищить суб'єктивну надійність дослідження якщо:

- дослідник при опитуванні школярів буде просити вчителя вказати йому на найбільш успішних та слухняних учнів
- при опитуванні співробітників організації будуть лише концентруватись на працівниках вищої кваліфікації
- одним з критеріїв відбору респондентів буде наявність вищої освіти
- будуть сформовані різні запитання для містян та осіб, які проживають у селі
- всі анкетні питання будуть виключно стислими

Обґрунтуйте вашу позицію.